ЗАТВЕРДЖУЮ
ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»

професор _____ **Олег ТОДОЩАК**

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Цибохіна Олега Миколайовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 02.12.2020, протокол № 3, змінена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 26.04.2024, протокол №7)

Витяг
з протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»
№ 16 від 29 травня 2024 року

Присутні:

завідувач кафедри кримінального права, д.ю.н., доцент Степаненко О.В.;
професор кафедри кримінального права, д.ю.н., професор Стрельцов Є.Л.;
професор кафедри кримінального права, д.ю.н., професор Туляков В.О.;
професор кафедри кримінального права, д.ю.н., доцент Коломієць Ю.Ю.;
професор кафедри кримінального права, д.ю.н., доцент Полянський Є.Ю.;
професор кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Мирошниченко Н.А.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Колодін Д.О – ***науковий керівник;***

доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Хімченко С.А.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Чугуніков І.І.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Горбачова І.М.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Берш А.Я.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Бойченко В.П.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент
Абакіна-Пілявська Л.М.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н. Гуменюк В.В.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Кузьмін Е.Е.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Тімофєєва Л.Ю.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н. Ободовський О.В.;
доцент кафедри кримінального права, к.ю.н. Тавлуй О.В.;
доцент кафедри кримінального права, доктор філософії в галузі «Право» Агапова К.В.;
асистент кафедри кримінального права, доктор філософії в галузі «Право» Камінський П.В.;
асистент кафедри кримінального права Павлова О.С.;
лаборант кафедри кримінального права Ніконова Д.І.;
лаборант кафедри кримінального права Коваль В.А.

З присутніх 5 докторів юридичних наук та 13 кандидатів юридичних наук (докторів філософії в галузі «Право») – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Цибохіна Олега Миколайовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його

об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір теми дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що основним інструментом регулювання економічних відносин та тенденцій в державі є податкова система. Податки та збори є необхідною ланкою економічних відносин у суспільстві, оскільки основним джерелом формування бюджету є податкові збори та платежі, з урахуванням яких формують державні й соціальні програми та фонди, вирішуються управлінські та інші важливі завдання, які стоять перед державою. Усе це визначає виключну значущість податкової системи в структурі держави та суспільства, необхідність виконання всіма членами суспільства податкових зобов'язань.

Актуальність обраної теми дослідження полягає у тому, що кримінальні правопорушення мають дуже специфічні склади, котрі під час кримінально-правової характеристики потребують урахування низки особливостей.

Проблематика кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері оподаткування неодноразово була предметом досліджень вітчизняних вчених, до яких можна віднести таких науковців: П.П. Андрушко, В.М. Вересова, Д.І. Голосніченко, А.Є. Гутник, Р.Ю. Гревцова, О.О. Дудоров, Я.М. Кураш, М.С. Міщук, В.Р. Мойсик, В.В. Молодик, В.О. Останін, В.М. Попович, Ю.М. Сухов, Г.О. Усатий та інших українські учені. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, значна кількість питань та окремих аспектів потребують свого додаткового, більш глибокого аналізу та вивчення задля напрацювання ефективних та раціональних пропозицій щодо вдосконалення теоретичних та практичних моментів кримінальної відповідальності за податкові кримінальні правопорушення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію положень: Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 №1209-р.; Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ухваленої Законом України від 18 березня 2004 р. №1629-IV.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до планів Південного регіонального центру Національної академії правових наук України: №148/3-Б «Регіональна юридична наука: сучасні завдання» на 2019-2024 роки; науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2018-2022 роки як складової

плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір на 2018-2022 роки» (державний реєстраційний номер 0116U001842); науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Тенденції та напрями сучасного розвитку кримінального права» на 2021-2025 роки.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 02 грудня 2020 року (протокол № 3) та уточнена 26 квітня 2024 року (протокол №7).

Мета і завдання дослідження. З метою досягнення поставленої мети у роботі вирішувалися такі ***завдання:***

- з'ясувати особливості доктринального доктринальне визначення системи оподаткування в Україні як об'єкта кримінально-правової охорони;
- розглянути особливості генезису кримінальної відповідальності кримінальні правопорушення у сфері оподаткування у вітчизняному законодавстві;
- з'ясувати особливості поняття та визначити класифікацію кримінальних правопорушень, що посягають на систему оподаткування;
- проаналізувати особливості складу кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;
- охарактеризувати особливості та правила кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;
- вивчити проблематику кримінально-правових наслідків вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;
- розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення діючого законодавства в частині кримінально-правової охорони сфери оподаткування.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення у сфері оподаткування за законодавством України.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика правопорушень у сфері оподаткування.

Методи дослідження. Під час виконання дисертаційного дослідження було використано спектр наукових методів, зокрема: діалектичний, який було застосовано в частині аналізу нормативної бази та кримінально-правової практики щодо кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. За допомогою історико-правового методу досліджено генезу розвитку кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Формально-логічний метод було закладено в основу

формулювання понятійного апарату, змістовного навантаження ключових термінів задля означення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та їх ознак. Системно-структурний метод було використано для визначення податкових кримінальних правопорушень по відношенню до системи кримінального права, в цілому, та, серед кримінальних правопорушень у господарської діяльності, зокрема. У частині дослідження емпіричних матеріалів широкого застосування отримали математичні та статистичні методи, що дало основу для аргументування та практичного підтвердження одержаних висновків. Поглиблення термінології, визначень та основних термінів проводилося з використанням логіко-семантичного методу.

Нормативною базою дослідження є: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Податковий кодекс України та інші закони і підзаконні акти України. Історичний метод дослідження вимагав вивчення кримінального законодавства різних історичних період розвитку територій, які сьогодні входять до складу України.

Основу емпіричної бази дисертаційного дослідження було покладено офіційні статистичні дані МВС України, Офісу Генерального прокурора України, практика Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів та інших судів загальної юрисдикції України.

Наукова новизна одержаних полягає в тому, що дисертація представляє собою комплексне спеціальне дослідження кримінальної відповідальності за вчинення кримінально противного посягання на сферу оподаткування, яке виконується вперше в умовах оновленого кримінального законодавства України.

Наукова новизна дослідження розкривається за рахунок наступних положень, рекомендацій та висновків:

вперше:

- запропоновано розширити санкцію ухилення від сплати податків та внесків за рахунок доповнення альтернативних видів покарань: громадських робіт, обмеження та позбавлення волі з диференціацією відповідно до ступеня тяжкості вчиненого діяння;

- обґрунтовано необхідність заборони застосування спеціального звільнення від кримінальної відповідальності особи за наявності ознак повторності вчинення ухилення від сплати податків та внесків шляхом редакції змісту положень ч. 4 ст. 212 та ч. 4 ст. 212-1 КК України;

- сформовано ідею класифікації найбільш поширених сучасних способів ухилення від сплати податків та внесків на способи використання незаконних методів (обман, шахрайство, недостовірні дані, корупційні схеми, здійснення незареєстрованої підприємницької діяльності) і способи використання дій

зовні подібних до правомірних (створення штучної плинності суб'єктів підприємницької діяльності з метою зменшення податкового навантаження, завищення витрат, заниження податкового зобов'язання, укладення фіктивних угод (операцій), відсутність первинних документів, що підтверджують придбання товарів/послуг, невключення прибутку до сум доходів, внесення недостовірних відомостей до податкових документів);

- віднесено до суб'єктного складу ухилення від сплати податків та внесків представників платників податків; податкових агентів; фахівців, які надають послуги у сфері податкової звітності суб'єкту господарської діяльності на підставі договору; осіб, які фактично здійснюють підприємницьку діяльність без належної державної реєстрації останньої;

вдосконалено:

- періодизацію розвитку кримінально-правової заборони посягань на сферу оподаткування у вітчизняному законодавстві, де визначено сім періодів: давній період (X – початок XIII ст.), період монголо-татарської навали (XIII–XV ст.), період зародження системи відповідальності за ухилення від сплати податків (друга половина XV століття – перша половина XVIII століття), період кодифікаційної роботи та розробки рівнів юридичної відповідальності за вчинення ухилення від сплати податків (друга половина XVIII століття – 1917 рік), період формування пріоритету кримінальної відповідальності (1917–1991 роки), період розбудови податкової системи незалежної України (1991-2001 роки), період кодифікації податкового законодавства та гуманізації кримінального покарання за податкові правопорушення (2001-2011 роки), сучасний період (2011 рік – до тепер);

- науковий підхід до розуміння системи оподаткування України як об'єкта кримінально-правової охорони у вигляді сукупності суспільних відносин, які складаються у державному регулюванні принципів, форм і методів провадження дій, направлених на забезпечення сплати податків, зборів (платежів) та внесків, а також контроль та відповідальність за порушення податкового законодавства, які носять суспільно небезпечний характер;

- класифікацію кримінальних правопорушень у сфері оподаткування з урахуванням розуміння об'єкта посягання, яка містить три групи: кримінальні правопорушення, у яких суспільні відносини, які складаються в сфері наповнення бюджетів та державних цільових фондів за рахунок оподаткування є 1) основним безпосереднім об'єктом (ст.ст. 212, 212-1 КК України); 2) додатковим обов'язковим об'єктом (ст.ст. 201, 204, 222 КК України); 3) додатковим факультативним об'єктом (ст. ст. 211, 213 КК України);

- наукове розуміння значення європейських стандартів в контексті реформування кримінально-правової охорони податкової системи;

- підхід до визначення ролі принципу невинуватості та особливостей його реалізації у разі вчинення ухилення від сплати податків та внесків;

- перелік особливо кваліфікуючих обставин за рахунок доповнення останніх ознакою вчинення ухилення від сплати податків та внесків в складі організованої групи;

- положення щодо предмету кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

набуло подальшого розвитку:

- визначення ухилення від сплати податків, зборів, (обов'язкових платежів) або внесків пропонується визначати як суспільно небезпечні діяння у сфері оподаткування, які представляють собою сукупність дій осіб (фізичних чи юридичних), які є суб'єктами господарської діяльності або здійснюють діяльність без реєстрації суб'єкта господарської діяльності, спрямованих на умисну несплату податків, зборів (обов'язкових платежів), внесків шляхом умисного порушення норм чинного податкового законодавства;

- трактування суб'єктивних та об'єктивних ознак кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та їх нормативне відображення з урахування особливостей практичних аспектів реалізації;

- рекомендації за результатами порівняльно-правового аналізу досвіду зарубіжних країн у частині регламентації кримінальної відповідальності за податкові правопорушення щодо вдосконалення національного регулювання;

- система критеріїв розмежування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та суміжних складів діянь;

- положення про податковий компроміс як спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності;

- правила кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та методика призначення покарання за дані кримінальні правопорушення в контексті трансформації податкових правовідносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – під час розробки наукових пропозицій щодо вдосконалення теоретичних положень кримінального права та запобігання вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

правотворчій діяльності – при створенні та виконанні програм вдосконалення чинного законодавства, розробці пропозицій по доповненню чи внесенні змін нормативного характеру;

правозастосовній діяльності – висновки та рекомендації, які були отриманні за результатами проведеного дисертаційного дослідження можуть використовуватися правоохоронними та судовими органами під час проведення юридичної оцінки податкових правопорушень (Акт впровадження Південне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Одеса));

навчальному процесі – під час викладання ряду дисциплін: Кримінальне право (Загальна та Особлива частини), спецкурсів: «Сучасні проблеми кримінального права», «Кваліфікація кримінальних правопорушень», «Кримінальні правопорушення у сфері економіки» та ін. (Акт впровадження НУ «Одеська юридична академія»);

правовиховній діяльності – при проектуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології з метою розширення правового кругозору та рівня правової культури і правосвідомості правників та населення в цілому.

Особистий внесок здобувача. Дисертація становить самостійне дослідження, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, становлять особистий здобуток автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження виносилися на обговорення на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», а також розкриті у доповідях на: міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (м. Київ, 11 серпня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» «Актуальні проблеми юридичної науки» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути» (м. Харків, 21-22 жовтня 2022 р.); круглому столі «Наукова та педагогічна спадщина професора Ю. Є. Полянського» (м. Одеса, 17 лютого 2023 р.); Одеській науково-практичній конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладені у десяти наукових статтях, з яких п’ять опубліковано у збірниках наукових праць, що входять до переліку фахових видань, затверджених МОН України та п’ять тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (268 найменування), додатків.

По закінченню доповіді Цибохіна О.М. присутніми поставлені такі запитання:

Завідувач кафедри кримінального права, д.ю.н., доцент Степаненко О.В. запитала, чи вивчав автор кримінальне законодавство зарубіжних держав, якщо так, то яких саме?

Цибохін О.М. відповів, що він вивчав законодавство зарубіжних держав на предмет зазначеного питання, а саме Республіки Австрії, США, Великобританії, Республіки Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Швейцарії, Вірменії, Грузії, Республіки Казахстан, Азербайджану, Туркменістану та Молдови.

Професор кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Мирошниченко Н.А. запитав, чи вивчав автор практику розслідувань кримінальних проваджень даного виду?

Цибохін О.М. відповів, що ним вивчалася практика розслідування кримінальних проваджень даного виду, відповідно до Єдиного звіту кримінальних правопорушень опублікованого Офісом Генерального прокурора, протягом 2020 року було зареєстровано 910 випадків ухилення від сплати податків, зборів (інших обов'язковий платежів), з яких до суду було направлено 38 матеріалів кримінальних проваджень до суду – 10 з обвинувальним актом та 28 з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. На кінець звітного року щодо 871 випадку кінцевого рішення прийнято не було.

Цього ж року було зареєстровано 44 випадки вчинення діяння, передбаченого ст. 212-1 КК України, щодо яких до суду було скеровано 13 матеріалів кримінальних проваджень – 4 з обвинувальним актом та 9 з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. З приводу інши 31 матеріалів рішення прийнято не було.

У 2021 році було зареєстровано 760 випадків вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 212 КК України, з яких матеріали щодо 46 кримінальних правопорушень було напрвлено не до суду – 24 з обвинувальним актом та 22 з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. 704 випадки не отримали відповідного рішення в цьому році.

Доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент Горбачова О.М. запитала, що саме автор вважає предметом досліджуваних кримінальних правопорушень ?

Цибохін О.М. відповів, що предметом досліджуваних кримінальних правопорушень виступають грошові кошти, які повинні бути сплачені платником податків до бюджетів або державних цільових фондів у виді податків, зборів (обов'язкових платежів), внесків. Зазначені платежі мають входити до системи оподаткування та системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні, бути встановленими у якості обов'язкових у відповідності до визначених чинним законодавством процедур формування обов'язку платника податків та механізму його виконання. Фізична ознака предмета вказаних діянь полягає у грошовому її виразі, а також у його зв'язку з об'єктом оподаткування, що сприяє встановленню суспільно небезпечних наслідків їх вчинення. Юридична ознака полягає у обов'язку платника здійснити оплату, за невиконання якого передбачені види юридичної відповідальності.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – доцент кафедри кримінального права, к.ю.н., доцент **Колодін Денис Олексійович**

Науковий керівник зазначив, що в цілому дисертанту вдалося повністю виконати поставлені у дослідженні завдання завдяки використанню сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичного, системно-структурного методів, методу системного аналізу, статистичного та порівняльно-правового методів. З метою отримання достовірних та об'єктивних результатів дослідження всі методи використовувалися у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Дисертація має наукову новизну, оскільки в ній запропоновано якісно новий підхід до особливостей кримінальних правопорушень правопорушення у сфері оподаткування. Також автором запропоновано комплексні зміни до чинного КК України щодо вдосконалення кримінально-правової охорони суспільних відносин з урахуванням кращих практик деяких зарубіжних держав.

Цибохіним О.М. повністю виконано індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі роботи з підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи Цибохін О.М. проявив себе як наполегливий, здібний та вдумливий дослідник. На належному рівні та своєчасно виконувала індивідуальний навчальний план, має гарні оцінки.

Науковим керівником зазначено, що дисертація Цибохіна О.М. «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

У **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, доцент Степаненко О.В., яка надала високу оцінку дисертації, кількості та характеру досліджених у ній питань, ґрунтовності дослідження, вдалості та значущості висновків, відмітила слушність пропозицій та рекомендацій. Відзначила відображення основних положень дисертації у публікаціях Цибохіна О.М. Зазначила, що дисертація Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Горбачова І.М. відмітила високий науковий рівень дослідження, актуальність, повноту висновків. Вказала, що дисертація Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Тавлуй О.М. підкреслила актуальність теми, значущість проблематики для теорії та практики, вдалу архітектоніку роботи, правильне розкриття питань, вказаних у роботі, повне досягнення мети та завдань дослідження. Вказала, що дисертація Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального права, та може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Туляков В.О. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Вказав на окремі дискусійні питання, які носять рекомендаційний характер. Дисертація Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», яка подана на

здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Бойченко В.П. відзначив обґрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та доцільність використання розроблених теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій. Дисертація Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Цибохіна О.М. на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика» можна рекомендувати до захисту.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Цибохіна Олега Миколайовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Основним інструментом регулювання економічних відносин та тенденцій в державі є податкова система. Податки та збори є необхідною ланкою економічних відносин у суспільстві, оскільки основним джерелом формування бюджету є податкові збори та платежі, з урахуванням яких формують державні й соціальні програми та фонди, вирішуються управлінські та інші важливі завдання, які стоять перед державою. Усе це визначає виключну значущість податкової системи в структурі держави та суспільства, необхідність виконання всіма членами суспільства податкових зобов'язань.

На фоні зростання значення податків для нормального функціонування держави на сучасному етапі розвитку, особливо в умовах повномасштабного збройного протистояння, до скарбниці не надходить значна частка податкових та інших обов'язкових платежів і внесків. Частково така ситуація пояснюється тим, що суб'єкти господарювання не можуть заплатити належні податки з огляду на об'єктивні причини як економічного, так і правового характеру: загострену економічну ситуацію, непосильний податковий тягар і низку інших несприятливих обставин, характерних для сучасного етапу розвитку

української державності. Однак значну частину коштів державна скарбниця не отримує внаслідок свідомого ухилення від сплати податків і страхових внесків до державних фондів тих платників податків, які мають реальну можливість їх сплачувати.

Незадовільний стан законодавчої бази у сфері оподаткування, зростання злочинності, широке використання недобросовісними платниками податків різноманітних схем незаконної податкової оптимізації чинять негативний вплив на фінансову стабільність держави. Результати податкових перевірок, характер податкових порушень, які викривають останні, свідчать про те, що правоохоронним органам доводиться сьогодні протистояти масовій, систематичній практиці ухилення від сплати податків і внесків як фізичних, так і юридичних осіб, що додатково підтверджується даними офіційної статистичної інформації.

Ненадходження податків і внесків призводить до затримок виплати пенсій і допомог, заробітної плати працівникам бюджетних галузей економіки і співробітникам силових відомств, недофінансування різних соціальних програм і до інших негативних наслідків, в тому числі, в оборонному секторі, що сьогодні є вкрай важливим для існування нашої країни. Ухилення від сплати податків і внесків, крім ослаблення дохідної частини бюджету, небезпечне для суспільства ще й тим, що чинить значний вплив на зростання злочинності, адже левова частка приховуваних доходів осідає в тіньовому, зокрема кримінальному секторі економіки.

Недосконаліть кримінального законодавства, що регламентує відповідальність у сфері оподаткування, суперечливі оцінки ознак складів злочинів, передбачених ст. ст. 212, 212-1 КК України, відсутність єдиного підходу до встановлення різних видів відповідальності у сфері оподаткування зумовлюють низьку ефективність протидії податковій злочинності. Теоретично обґрунтоване вирішення поставлених питань багато в чому визначатиме діяльність і законодавця, і правозастосовника і, зрештою, не може не позначитися позитивним чином на стані законності та правопорядку. Масова несплата податків і внесків створює загрозу економічній безпеці країни. Саме тому, розробка проблем кримінальної відповідальності за вчинення посягань у сфері оподаткування з метою усунення недоліків у цій царині, неузгодженості між окремими нормами кримінального та податкового законодавств, а також з метою ефективнішого застосування кримінально-правових заборон, передбачених ст. 212 та 212-1 КК України є нині одним із найважливіших завдань науки кримінального права.

Актуальність обраної теми дослідження полягає у тому, що кримінальні правопорушення мають дуже специфічні склади, котрі під час кримінально-правової характеристики потребують урахування низки особливостей.

Проблематика кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері оподаткування неодноразово була предметом досліджень вітчизняних вчених, до яких можна віднести таких науковців: П.П. Андрушко, В.М. Вересова, Д.І. Голосніченко, А.Є. Гутник, Р.Ю. Гревцова, О.О. Дудоров, Я.М. Кураш, М.С. Міщук, В.Р. Мойсик, В.В. Молодик, В.О. Останін, В.М. Попович, Ю.М. Сухов, Г.О. Усатий та інших українські учені. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, значна кількість питань та окремих аспектів потребують свого додаткового, більш глибокого аналізу та вивчення задля напрацювання ефективних та раціональних пропозицій щодо вдосконалення теоретичних та практичних моментів кримінальної відповідальності за податкові кримінальні правопорушення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію положень: Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 №1209-р.; Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ухваленої Законом України від 18 березня 2004 р. №1629-IV.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до планів Південного регіонального центру Національної академії правових наук України: №148/3-Б «Регіональна юридична наука: сучасні завдання» на 2019-2024 роки; науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2018-2022 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір на 2018-2022 роки» (державний реєстраційний номер 0116U001842); науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Тенденції та напрями сучасного розвитку кримінального права» на 2021-2025 роки.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 02 грудня 2020 року (протокол № 3).

Мета і завдання дослідження. З метою досягнення поставленої мети у роботі вирішувалися такі ***завдання***:

- з'ясувати особливості доктринального доктринальне визначення системи оподаткування в Україні як об'єкта кримінально-правової охорони;

- розглянути особливості генезису кримінальної відповідальності кримінальні правопорушення у сфері оподаткування у вітчизняному законодавстві;

- з'ясувати особливості поняття та визначити класифікацію кримінальних правопорушень, що посягають на систему оподаткування;

- проаналізувати особливості складу кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

- охарактеризувати особливості та правила кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

- вивчити проблематику кримінально-правових наслідків вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

- розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення діючого законодавства в частині кримінально-правової охорони сфери оподаткування.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення у сфері оподаткування за законодавством України.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика правопорушень у сфері оподаткування.

Методи дослідження. Під час виконання дисертаційного дослідження було використано спектр наукових методів, зокрема: діалектичний, який було застосовано в частині аналізу нормативної бази та кримінально-правової практики щодо кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. За допомогою історико-правового методу досліджено генезу розвитку кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Формально-логічний метод було закладено в основу формулювання понятійного апарату, змістовного навантаження ключових термінів задля означення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та їх ознак. Системно-структурний метод було використано для визначення податкових кримінальних правопорушень по відношенню до системи кримінального права, в цілому, та, серед кримінальних правопорушень у господарської діяльності, зокрема. У частині дослідження емпіричних матеріалів широкого застосування отримали математичні та статистичні методи, що дало основу для аргументування та практичного підтвердження одержаних висновків. Поглиблення термінології, визначень та основних термінів проводилося з використанням логіко-семантичного методу.

Нормативною базою дослідження є: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Податковий кодекс України та інші закони і підзаконні акти України. Історичний метод дослідження вимагав вивчення кримінального законодавства різних історичних період розвитку територій, які сьогодні входять до складу України.

Основу емпіричної бази дисертаційного дослідження було покладено офіційні статистичні дані МВС України, Офісу Генерального прокурора України, практика Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів та інших судів загальної юрисдикції України.

Наукова новизна одержаних полягає в тому, що дисертація представляє собою комплексне спеціальне дослідження кримінальної відповідальності за вчинення кримінально противного посягання на сферу оподаткування, яке виконується вперше в умовах оновленого кримінального законодавства України.

Наукова новизна дослідження розкривається за рахунок наступних положень, рекомендацій та висновків:

вперше:

- запропоновано розширити санкцію ухилення від сплати податків та внесків за рахунок доповнення альтернативних видів покарань: громадських робіт, обмеження та позбавлення волі з диференціацією відповідно до ступеня тяжкості вчиненого діяння;

- обґрунтовано необхідність заборони застосування спеціального звільнення від кримінальної відповідальності особи за наявності ознак повторності вчинення ухилення від сплати податків та внесків шляхом редакції змісту положень ч. 4 ст. 212 та ч. 4 ст. 212-1 КК України;

- сформовано ідею класифікації найбільш поширених сучасних способів ухилення від сплати податків та внесків на способи використання незаконних методів (обман, шахрайство, недостовірні дані, корупційні схеми, здійснення незареєстрованої підприємницької діяльності) і способи використання дій зовні подібних до правомірних (створення штучної плинності суб'єктів підприємницької діяльності з метою зменшення податкового навантаження, завищення витрат, заниження податкового зобов'язання, укладення фіктивних угод (операцій), відсутність первинних документів, що підтверджують придбання товарів/послуг, невключення прибутку до сум доходів, внесення недостовірних відомостей до податкових документів);

- віднесено до суб'єктного складу ухилення від сплати податків та внесків представників платників податків; податкових агентів; фахівців, які надають послуги у сфері податкової звітності суб'єкту господарської діяльності на

підставі договору; осіб, які фактично здійснюють підприємницьку діяльність без належної державної реєстрації останньої;

вдосконалено:

- періодизацію розвитку кримінально-правової заборони посягань на сферу оподаткування у вітчизняному законодавстві, де визначено сім періодів: давній період (X – початок XIII ст.), період монголо-татарської навали (XIII–XV ст.), період зародження системи відповідальності за ухилення від сплати податків (друга половина XV століття – перша половина XVIII століття), період кодифікаційної роботи та розробки рівнів юридичної відповідальності за вчинення ухилення від сплати податків (друга половина XVIII століття – 1917 рік), період формування пріоритету кримінальної відповідальності (1917–1991 роки), період розбудови податкової системи незалежної України (1991-2001 роки), період кодифікації податкового законодавства та гуманізації кримінального покарання за податкові правопорушення (2001-2011 роки), сучасний період (2011 рік – до тепер);

- науковий підхід до розуміння системи оподаткування України як об'єкта кримінально-правової охорони у вигляді сукупності суспільних відносин, які складаються у державному регулюванні принципів, форм і методів провадження дій, направлених на забезпечення сплати податків, зборів (платежів) та внесків, а також контроль та відповідальність за порушення податкового законодавства, які носять суспільно небезпечний характер;

- класифікацію кримінальних правопорушень у сфері оподаткування з урахуванням розуміння об'єкта посягання, яка містить три групи: кримінальні правопорушення, у яких суспільні відносини, які складаються в сфері наповнення бюджетів та державних цільових фондів за рахунок оподаткування є 1) основним безпосереднім об'єктом (ст.ст. 212, 212-1 КК України); 2) додатковим обов'язковим об'єктом (ст.ст. 201, 204, 222 КК України); 3) додатковим факультативним об'єктом (ст. ст. 211, 213 КК України);

- наукове розуміння значення європейських стандартів в контексті реформування кримінально-правової охорони податкової системи;

- підхід до визначення ролі принципу невинуватості та особливостей його реалізації у разі вчинення ухилення від сплати податків та внесків;

- перелік особливо кваліфікуючих обставин за рахунок доповнення останніх ознакою вчинення ухилення від сплати податків та внесків в складі організованої групи;

- положення щодо предмету кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

набуло подальшого розвитку:

- визначення ухилення від сплати податків, зборів, (обов'язкових платежів) або внесків пропонується визначати як суспільно небезпечні діяння у сфері оподаткування, які представляють собою сукупність дій осіб (фізичних чи юридичних), які є суб'єктами господарської діяльності або здійснюють діяльність без реєстрації суб'єкта господарської діяльності, спрямованих на умисну несплату податків, зборів (обов'язкових платежів), внесків шляхом умисного порушення норм чинного податкового законодавства;

- трактування суб'єктивних та об'єктивних ознак кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та їх нормативне відображення з урахування особливостей практичних аспектів реалізації;

- рекомендації за результатами порівняльно-правового аналізу досвіду зарубіжних країн у частині регламентації кримінальної відповідальності за податкові правопорушення щодо вдосконалення національного регулювання;

- система критеріїв розмежування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та суміжних складів діянь;

- положення про податковий компроміс як спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності;

- правила кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та методика призначення покарання за дані кримінальні правопорушення в контексті трансформації податкових правовідносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – під час розробки наукових пропозицій щодо вдосконалення теоретичних положень кримінального права та запобігання вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування;

правотворчій діяльності – при створенні та виконанні програм вдосконалення чинного законодавства, розробці пропозицій по доповненню чи внесенні змін нормативного характеру;

правозастосовній діяльності – висновки та рекомендації, які були отриманні за результатами проведеного дисертаційного дослідження можуть використовуватися правоохоронними та судовими органами під час проведення юридичної оцінки податкових правопорушень (Акт впровадження Південне міжрегіональне управління Міністерства юстиції);

навчальному процесі – під час викладання ряду дисциплін: Кримінальне право (Загальна та Особлива частини), спецкурсів: «Сучасні проблеми кримінального права», «Кваліфікація кримінальних правопорушень», «Кримінальні правопорушення у сфері економіки» та ін. (Акт впровадження НУ «Одеська юридична академія»).

правовиховній діяльності – при проектуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології з метою розширення правового кругозору та рівня правової культури і правосвідомості правників та населення в цілому.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження виносилися на обговорення на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», а також розкриті у доповідях на: міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (м. Київ, 11 серпня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» «Актуальні проблеми юридичної науки» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути» (м. Харків, 21-22 жовтня 2022 р.); круглому столі «Наукова та педагогічна спадщина професора Ю. Є. Полянського» (м. Одеса, 17 лютого 2023 р.); Одеській науково-практичній конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладені у десяти наукових статтях, з яких п’ять опубліковано у збірниках наукових праць, що входять до переліку фахових видань, затверджених МОН України та п’ять тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (268 найменування), додатків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Цибохін О.М. Класифікація податкових кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 452-455. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/112.pdf
2. Цибохін О.М. Податкове кримінальне правопорушення: визначення та об’єкт посягання. *Юридичний вісник*. 2022. №3. С. 175-180. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2022/21.pdf
3. Цибохін О.М. Генезис кримінальної заборони податкових правопорушень у вітчизняному законодавстві другої половини XX століття.

Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 6. С. 267-273. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2023/43.pdf

4. Цибохін О.М. Особливості кримінальної відповідальності за податкові кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану в Україні. *Київський часопис права.* 2024. № 1. С. 232-236. URL: http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/429

5. Цибохін О.М. Щодо питання відповідальності за вчинення податкового кримінального правопорушення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки.* 2024. Том 35 (74) № 1. С. 158-161. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/1_2024/29.pdf

Наукові публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Цибохін О.М. Поняття податкового кримінального правопорушення. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11 серп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 314-317.

2. Цибохін О.М. Система оподаткування в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони. *Актуальні проблеми юридичної науки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 313-314.

3. Цибохін О.М. Удосконалення кримінальної відповідальності за податкові кримінальні правопорушення в умовах євроінтеграційних процесів. *Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути* : матеріали міжнар. наук. конференції (м. Харків, 21-22 жовт. 2022 р.) / редкол.: В.Я. Тацій, Ю.А. Пономаренко, Ю.В. Баулін та ін. Харків : Право, 2022. С. 196-199.

4. Цибохін О.М. Система кримінальних податкових правопорушень за кримінальним законодавством України. *Наукова та педагогічна спадщина професора Ю. Є. Полянського* : зб. мат. круглого столу (м. Одеса, 17 лютого 2023 р.) / відп. ред. проф. Н. М. Бакаянова ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. С. 141-144.

5. Цибохін О.М. Розвиток кримінальних заборон у сфері оподаткування за КК України 2001 року. *Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права* : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 146-151.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики та зарубіжного досвід.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Цибохіна Олега Миколайовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 року № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами від 31 травня 2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії **з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 25 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Цибохіна О.М. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Цибохіна Олега Миколойовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Цибохіна Олега Миколайовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502 зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31 травня 2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Цибохіна Олега Миколайовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації

Цибохіна Олега Миколайовича на тему «Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування: кримінально-правова характеристика», зокрема:

1. **Голова ради** – Степаненко Оксана Василівна, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

2. Туляков Вячеслав Олексійович, д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

3. Горбачова Ірина Михайлівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

4. Харитонов Сергій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінально-правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

5. Шаблистий Володимир Вікторович, д.ю.н., професор завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук (докторів філософії в галузі «Право») за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 21; проти – немає; утримались – немає.

Головуючий на засіданні,
завідувач кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, доцент **Оксана СТЕПАНЕНКО**